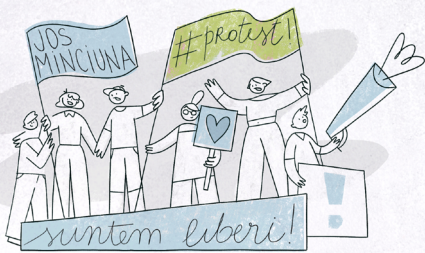
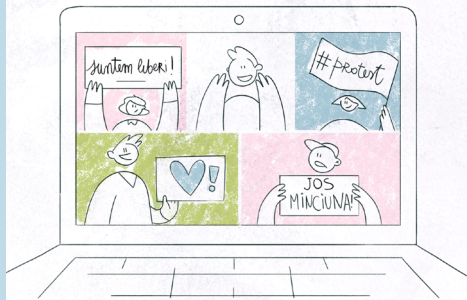

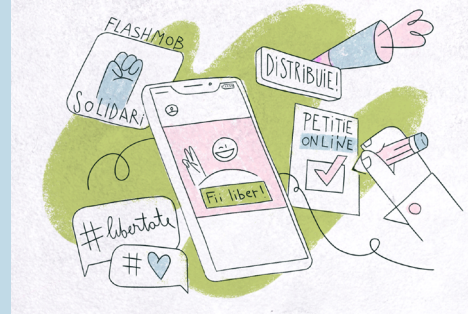
Ce este o întrunire publică?

Ce este o întrunire publică online?

Cum te poți întruni online?

E mai ușor de organizat online

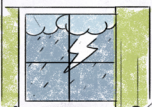
număr nelimitat de participanți

o mai mare siguranță fizică a participanților

nu te temi de ploaie, frig și ger

dai un click și gata

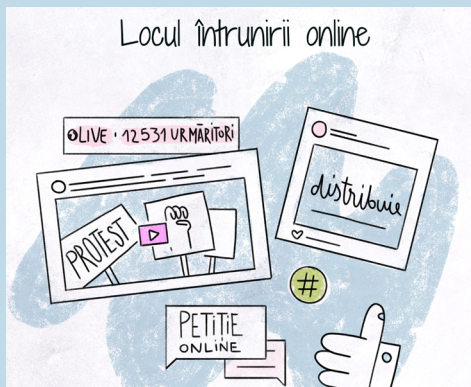
Ce alte posibilități de întrunire oferă internetul?

Chișinău, 2020

Studiu privind cadrul legal și realizarea libertății de întrunire online în Republica Moldova

Locul întrunirii online

Prezența temporară

Participanții

Autori: Florin Gîscă, Alexandru Postica

Coordonatoare de ediție: Olga Manole

Redactarea textului în limba română: Asociația Obștească "LOGODAVA"

Design și machetare: Marina Bejenari

Imagini grafice: „Hyve Creative Services” SRL

Toate drepturile sunt protejate. Drepturile de autor aparțin Asociației Promo-LEX și European Center for Not-for-Profit Law Stichting (ECNL). Conținutul Studiului poate fi utilizat și reprodus în scopuri non-profit și fără acordul prealabil al Asociației Promo-LEX și ECNL cu condiția indicării sursei de informație.

SE DISTRIBUIE GRATUIT

Studiul este realizat de Asociația Promo-LEX, în cadrul proiectului Monitorizarea Dreptului la Libera Întrunire, implementat de European Center for Not-for-Profit Law Stichting (ECNL). Proiectul este posibil grație International Center for Not-for-Profit Law (ICNL) prin intermediul Civic Space Initiative. Proiectul este finanțat de către Guvernul Suediei și parțial de către Uniunea Europeană.

Conținutul Studiului este responsabilitatea exclusivă a autorilor și nu reflectă neapărat opiniile Guvernului Suediei sau ale Uniunii Europene.

CUPRINS

ABREVIERI	4
INTRODUCERE	5
1. CONCEPTUL DE ÎNTRUNIRE PUBLICĂ ONLINE	7
1.1 Context	7
1.2 Ce este o întrunire publică online	9
1.3 Elementele de infrastructură care asigură întrunirile online	12
2. CADRUL LEGAL AL ÎNTRUNIRILOR ONLINE	16
2.1 Analiza legislației naționale care reglementează activitatea online și libertatea de exprimare online	16
2.2 Analiza standardelor internaționale privind întrunirile online	20
2.3 Raportarea prevederilor legale la întrunirile online	23
3. GHID PRIVIND AVANTAJELE ȘI DEZAVANTAJELE ÎNTRUNIRILOR ONLINE	28
3.1 Avantajele întrunirilor online	28
3.2 Dezavantajele întrunirilor online	30
4. EXEMPLE DE ÎNTRUNIRI ONLINE DIN REPUBLICA MOLDOVA	34
5. CONCLUZII	39
BIBLIOGRAFIE	40

ABREVIERI

APL	Administrația Publică Locală
CDO	Consiliul Drepturilor Omului al ONU
DUDO	Declarația Universală a Drepturilor Omului
Firewall	paravan de protecție (în rețelele de calculatoare)
GSM	Sistem Global pentru Comunicații Mobile
PMAN	Piața Marii Adunări Naționale
TIC	tehnologia informației și a comunicațiilor
TV	televiziune
VPN	Virtual Private Network (Rețea virtuală privată)

INTRODUCERE

Studiul de față reprezintă o analiză a cadrului legal și practic care se referă la întrunirile desfășurate în mediul online în Republica Moldova. Întrunirile online diferă esențial de întrunirile clasice și se pare că reprezintă o nouă tendință, care cu timpul ar putea înlocui formatul clasic de desfășurare a întrunirilor.

Studiul conține trei capitole de bază, care tratează cadrul legal al întrunirilor online; avantajele și dezavantajele întrunirilor online; exemple de întruniri online din Republica Moldova și se încheie cu capitolul dedicat concluziilor.

Cadrul constituțional și legal existent la momentul elaborării studiului este favorabil desfășurării întrunirilor online. Chiar dacă recomandările și rezoluțiile adoptate la nivelul instituțiilor ONU depășesc limitele întrunirilor stabilite de legislația națională, întrunirile online oricum beneficiază de garanții constituționale. Studiul scoate în evidență faptul că, pentru moment, nu e necesară modificarea legislației pentru a reglementa desfășurarea întrunirilor în spațiul online. Sunt analizate toate elementele unei întruniri online și principalele deosebiri de reglementare și de desfășurare față de întrunirile offline. Concomitent cu expunerea cadrului legal al întrunirilor, studiul conține o analiză comparativă a întrunirilor online și offline, astfel încât cititorii să poată înțelege mai bine care sunt principalele diferențe și similitudini.

Studiul include o analiză a cadrului legal conex întrunirilor online și anume, bazele legislației care reglementează spațiul online din Republica Moldova și analiza succintă a politicilor publice referitoare la digitalizare, accesul la internet, fără de care desfășurarea unor întruniri online devine imposibilă.

O atenție specială a fost acordată standardelor internaționale și normelor adoptate de către Raportorii speciali ai ONU, precum și Rezoluțiilor Comitetului pentru Drepturile Omului, care au extins interpretarea obișnuită a întrunirilor, obligând statele să garanteze chiar și întrunirile din spațiile închise și întrunirile din mediul online.

Întrunirile online prezintă o serie de avantaje față de întrunirile offline, care pot fi valorificate pentru un impact sporit în exercițiul de participare și diseminare a mesajului. Avantajele vizează diverse aspecte legate de organizare, participare și diseminare a mesajului întrunirilor online: ușurința de organizare, audiența potențial nelimitată, lipsa barierelor fizice, geografice, lipsa pericolului fizic. Totodată, întrunirile online au o serie de limite și obstacole, care pot afecta amploarea și difuzarea mesajului. Dezavantajele principale țin de barierele asociate cu limitarea accesului la audiență, algoritmi de distribuire, bulele informaționale sau securitatea datelor cu caracter personal ale participanților.

Atât avantajele, cât și dezavantajele întrunirilor online sunt explicate în studiu, astfel încât organizatorii de întruniri online să se poată ghida în procesul de organizare și desfășurarea a unor astfel de întruniri.

Capitolul dedicat practicii de aplicare a întrunirilor online în Republica Moldova include exemple de întruniri online cu impact în societate. Deși practica de întruniri online a Republicii Moldova nu e foarte bogată, totuși putem delimita câteva forme de desfășurare, inclusiv cele pentru care organizatorii optează cu predilecție. Exemplele de întruniri online sunt grupate pe câteva tipuri distincte, printre care petițiile online, etichetările #hashtag sau flashmoburile online.

Metodologia

Studiul a fost realizat de Asociația Promo-LEX, în perioada iunie – octombrie 2020. Metodologia de elaborare a studiului implică metode și instrumente de cercetare și analiză valorificate de autori preponderent în mediul online, în condițiile restricțiilor impuse în timpul pandemiei de COVID-19. Etapele principale au inclus:

- studierea normelor legale și a standardelor internaționale în domeniu, inclusiv analiza legislației naționale relevante pentru întrunirile online;
- studierea conceptului, formelor și metodelor de întruniri publice online, a practicii din Republica Moldova și a celei internaționale în domeniul întrunirilor publice online; analiza structurii și a mediului TIC care facilitează desfășurarea întrunirilor online;
- șase interviuri cu organizatori de întruniri online din Republica Moldova, experți în comunicare și TIC (în perioada iulie – august 2020): Roman Procopie (director executiv, Rodac-Info SRL, dezvoltator al platformei <http://intruniri.chisinau.md/>), Radu Plugaru (director, SEOlum), Cristian Doroftei (membru al Grupului de inițiativă OccupyGuguță), Anastasia Nani (director adjunct, Centrul pentru Jurnalism Independent), Ion Grosu (expert în comunicare), Vitalie Eșanu (programator, fondator privesc.eu);
- discutarea studiului în cadrul unei reuniuni online cu participarea experților și activiștilor din Republica Moldova în întruniri publice, organizatori de întruniri publice;
- lansarea studiului a fost precedată de o campanie media de popularizare a conceptului de întruniri publice online (realizată în mediul online).

1. CONCEPTUL DE ÎNTRUNIRE PUBLICĂ ONLINE

1.1 Context

Digitalizarea intensă din ultimii ani a făcut ca spațiul online să devină gazdă pentru un spectru mare de activități cu o ofertă din ce în ce mai mare și mai diversă. Internetul, care era utilizat inițial mai mult ca un instrument de informare și comunicare, a devenit un spațiu în care se întâmplă lucruri și în care oamenii petrec o mare parte de timp. Online-ul a devenit parte indivizibilă a vieților noastre. Impactul acestuia este în continuă creștere, influențează și modelează din ce în ce mai mult comportamentul oamenilor.

În anul 2020, pandemia de COVID-19 și restricțiile care au urmat-o au favorizat accelerarea migrării mai multor componente ale vieții sociale în mediul online. Acest lucru s-a întâmplat la nivel global, dar și la nivel local, în particular, în Republica Moldova. Conform Internet World Stats, în 2020, Republica Moldova avea peste 3 milioane de utilizatori de internet cu o rată de penetrare de 76% din populație. Această rată este peste media mondială de 62%, dar mai mică decât media europeană de 87,2%. La rata de penetrare a internetului, Republica Moldova este poziționată sub statul vecin Ucraina (93,5%), dar peste România (73,8%). Rata de penetrare a Facebook-ului în Republica Moldova este de 34% – mai mare decât indicatorul global (28,5%), dar mai mică decât media europeană (47,4%).

Datele prezentate sunt raportate la o populație a Republicii Moldova de peste 4 milioane de oameni. Având în vedere că numărul populației cu reședință obișnuită din Republica Moldova era estimat la 2,6 milioane¹ de persoane la începutul anului 2020, indicatorii referitori la Republica Moldova ar avea, de facto, valori semnificativ mai mari.

Indicatorii de dezvoltare a internetului din 2020 arată în Republica Moldova o situație sub media europeană, dar peste media globală și, prin urmare, încadrată într-un trend global inevitabil.

¹ <https://statistica.gov.md/category.php?l=ro&idc=103&>

Statistica privind internetul²

	Populația (2020)	Utilizatori de internet (2020)	Penetrarea (% din populație)	Facebook (2020)
Republica Moldova	4.033.963	3.067.446	76,0%	1.374.000 (34%)
România	19.237.691	14.387.477	73,8%	10.860.000 (56,4%)
Ucraina	43.733.762	40.912.381	93,5%	18.710.000 (42,8%)
Europa	834.995.197	727.848.547	87,2%	395.506.114 (47,4%)
Toată lumea	7.796.949.710	4.833.521.806	62,0%	2.224.726.721 (28,5%)

Posibilitățile online de comerț, învățare, comunicare sau agrement se extind pe măsura dezvoltării tehnologiei și prin acomodarea populației cu obiceiuri și comportamente noi, care devin încet, dar sigur o normalitate. Un astfel de comportament emergent care tinde să devină normalitate reprezintă și întrunirile online, care fac obiectul studiului curent. Chiar dacă nu sunt pe deplin conștientizate, nici chiar de cei care le practică, întrunirile publice online există și în spațiul virtual din Republica Moldova.

Internetul este de mult timp un instrument foarte important pentru întrunirile publice obișnuite din Republica Moldova. Planificarea, organizarea, promovarea și mediatizarea unei întruniri publice este aproape imposibilă fără internet. Internetul este utilizat și în relațiile organizatorilor cu autoritățile publice locale: de exemplu, platforma online pentru întruniri publice a municipiului Chișinău oferă posibilitatea notificării online³ a întrunirilor fizice.

Totuși, studiul de față nu este axat pe utilizarea internetului pentru întrunirile obișnuite, ci pe întrunirile care se desfășoară propriu-zis în internet. Unul dintre elementele-cheie ale unei întruniri publice este publicitatea – orice întrunire urmărește să transmită mesaje unui număr cât mai mare de oameni, în special către cei care încă nu cunosc sau nu împărtășesc mesajul. Rata înaltă de conectare la internet și migrarea multor activități în spațiul online au dus la faptul că mediul online oferă un potențial de audiență mai mare decât offline-ul. Deoarece exprimarea în mediul online se poate face confortabil, cu posibilități de difuzare a mesajului simple și virtual nelimitate (sub protecția anonimității), internetul a devenit spațiul cel mai important pentru exprimare, inclusiv pentru exprimarea protestului. Protestul este, de altfel, unul dintre cele mai frecvente scopuri ale unei întruniri.

² <https://www.internetworldstats.com/europa2.htm#ua>

³ <https://intruniri.chisinau.md/?tinfo=-180#/?mod=meetings&do=ShowMeetingsRegistration&targetid=maincontent>

1.2 Ce este o întrunire publică online?

În practică există diverse forme de manifestare și exprimare publică în grup în spațiul online, prin care se transmit mesaje comune ale participanților și care sunt incluse în conceptul de întrunire publică online, fără a fi încadrate în niște definiții rigide. O listă exemplificativă a întrunirilor online include:

- mobilizarea publică prin etichetări #hashtag;
- difuzarea de mesaje comune prin canale dedicate;
- petiții online;
- mesaje de tip twitter bomb⁴;
- bombardarea adresei de e-mail cu mesaje⁵;
- campanii online;
- sabotaj virtual.

Întrunirile online sunt un fenomen prezent în spațiul online de mai mulți ani, însă subiectul a devenit deosebit de actual în anul 2020, pe fondul izolării fizice determinate de pandemia de COVID-19.

Soluțiile de întrunire online sunt aparent nelimitate, iar forma și conținutul întrunirii depind de posibilitățile tehnice din spațiul virtual și de imaginația organizatorilor și participanților. Pe viitor este posibilă apariția unor locuri virtuale pentru întruniri (de exemplu: PMAN virtual) sau exploatarea unor forme total imprevizibile din perspectiva experienței pe care o avem până acum la întrunirile offline.

O întrunire publică online are mai multe particularități, pe care le prezentăm succint în continuare.

⁴ https://en.wikipedia.org/wiki/Twitter_bomb

⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Email_bomb

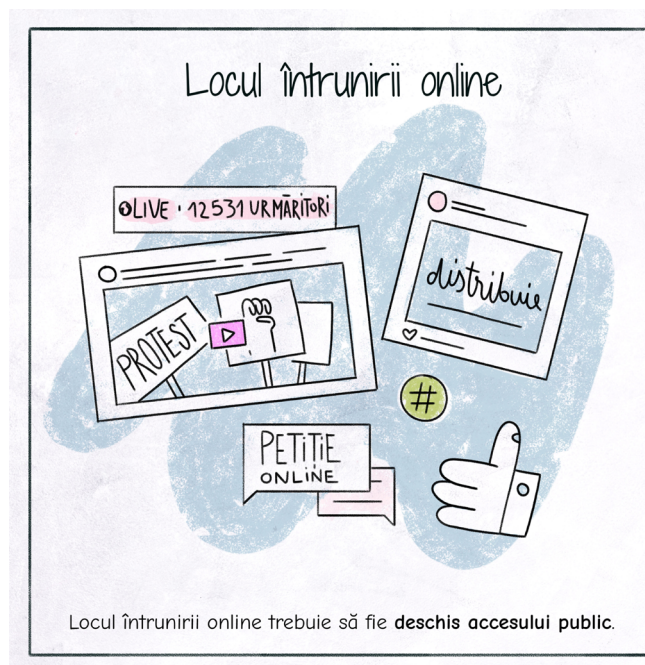
Locul întrunirii online este elementul definitoriu pentru întrunirile online. Spre deosebire de spațiul fizic, „locul” întrunirii în spațiul online este o noțiune conceptuală. Spațiul virtual online nu este comparabil cu spațiul fizic și nu este o proiecție a lumii reale în lumea virtuală. Spațiul online, de principiu, este comun la nivel global. Internetul nu este și nu are spațiu geografic.

Spațiul online oferă multiple posibilități pentru întrunire și aceasta ținând cont că multe soluții tehnice de întrunire online abia urmează să apară. Drept loc pentru o întrunire online poate servi orice pagină de internet. De exemplu, locul poate fi o postare, o pagină sau un profil personal pe rețelele sociale, un canal de Telegram, un site de petiții online sau o bandă de comentarii pe YouTube etc.

Ca și în cazul întrunirilor offline, o condiție este caracterul public al locului – ca locul să fie deschis accesului public. În mediul online există „locuri” cu acces limitat și, prin urmare, acestea nu îndeplinesc cerința de a fi publice.

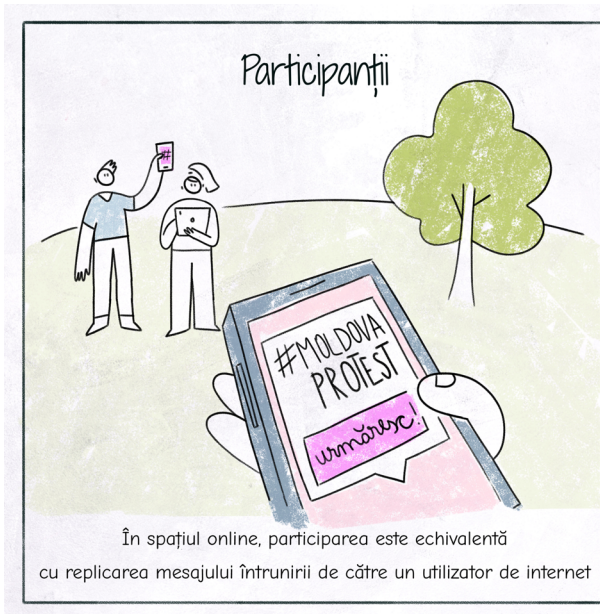
Un grup privat de comunicare pe orice aplicație poate fi interpretat ca un loc privat.

Tot așa, chiar dacă paginile de internet sunt cu acces public, ele sunt, în esență, private, provocând dilema dacă YouTube, Facebook și Twitter sunt forumuri publice sau platforme private⁶ cu toate consecințele care decurg de aici. Totuși, aceste nuanțe sunt neglijabile din perspectiva Comentariului general 37 al Comitetului pentru Drepturile Omului al ONU⁷. Ultima redacție a comentariului prevede că întrunirile pașnice sunt protejate indiferent unde se desfășoară: în aer liber, în interior și online; în spații publice și private; sau o combinație a acestora. Prin urmare, întrunirile online, în egală măsură cu cele offline, sunt protejate indiferent dacă spațiul în care se desfășoară este public sau privat.

⁶ <https://agoramedia.co/stories/2020/3/10/youtube-twitter-and-facebook-public-forums-or-private-platforms>

⁷ Comentariul general 37 al Comitetului pentru Drepturile Omului al ONU privind articolul 21: Dreptul la întrunire pașnică al Pactului internațional pentru drepturile civile și politice. https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CCPR/Shared%20Documents/1_Global/CCPR_C_GC_37_9233_E.docx

Grupul de persoane care participă la întrunirea online. O întrunire presupune participarea a cel puțin două persoane. În spațiul fizic, participarea este echivalentă cu prezența fizică la locul întrunirii. În spațiul online, participarea este echivalentă cu replicarea mesajului întrunirii de către un utilizator de internet. Pentru a participa la o întrunire online, participanții accesează de fapt o resursă online în formă de pagină web, difuzare multimedia live sau înregistrată în prealabil, web chat, rețea socială, sau altele, accesibile printr-un domeniu

de internet prin intermediul unui dispozitiv electronic (telefon mobil, tabletă, calculator), prin care difuzează, distribuie sau subscriu la un mesaj comun.

Scopul exprimării unor idei sau atitudini/Mesajul comun. În format online mesajul poate fi exprimat și transmis printr-o varietate de forme, care includ text, audio, video, grafică, imagine, dar și orice alt semnal codificat digital, care contribuie la un mesaj identic sau similar cu al altor participanți. Cel mai des, mesajul e transmis printr-o imagine de profil, imagine de fundal, plasarea sau distribuirea unei postări. Varietatea formelor este, în principiu, nelimitată și depinde doar de posibilitățile platformelor și imaginația participanților. De exemplu, utilizatorii unui sistem de navigare (Yandex navigator) au folosit opțiunea de comentarii pentru a simula prezența⁸ concomitentă în același loc a mai multor utilizatori.

Prezența temporară. Spre deosebire de spațiul fizic, prezența utilizatorului în spațiul online nu este neapărat concomitentă și continuă. Momentul întrunirii și, respectiv, durata întrunirii poate fi mai lungă sau mai scurtă în funcție de forma aleasă de participanți.

Momentul întrunirii online poate varia de la un interval scurt de exactitate maximă (în cazul mesajelor de tip twitter bomb) sau poate fi diferit pentru

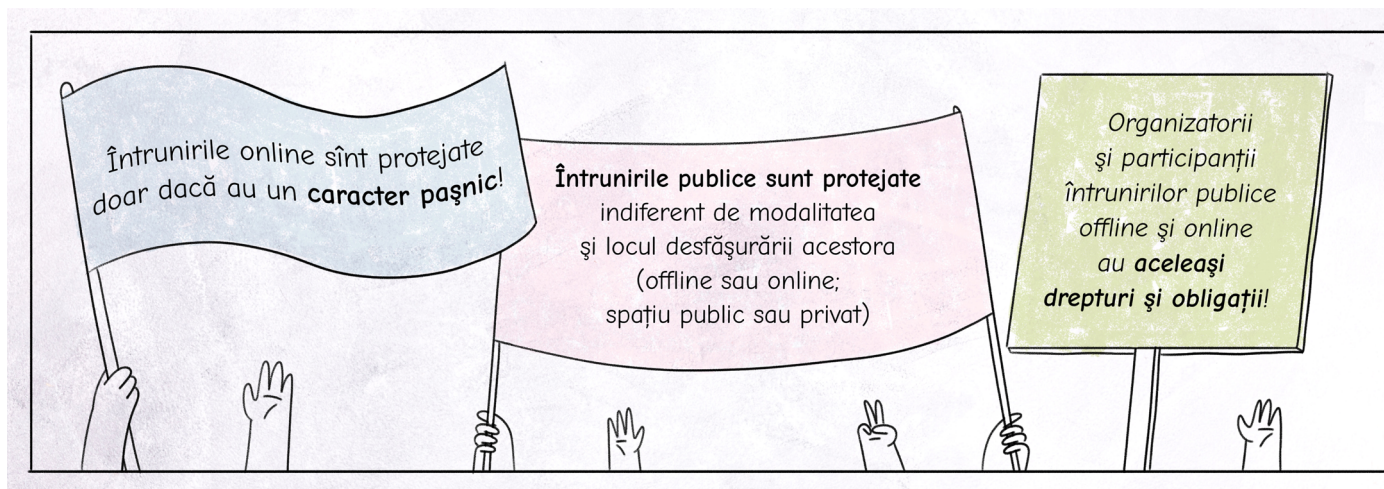

⁸ <https://meduza.io/feature/2020/04/20/v-gorodah-rossii-proshli-virtualnye-mitingi-protiv-rezhima-samoizolyatsii-protestuyuschie-ispolzovali-servisy-yandeksa>, <https://www.bbc.com/russian/news-52355997>, <https://www.facebook.com/silagolovaty/posts/2761082570786255>

fiecare participant (în cazul semnării unei petiții online pe parcursul a câteva zile sau săptămâni).

Totuși, având în vedere specificul online, publicitatea (numărul de public care discută sau asistă) unui eveniment este strâns legată de elementul viralității. Viralitatea, la rândul ei, este strâns legată de un interval cât mai scurt de timp în care se distribuie conținutul viral. Prin urmare, există o corelație dintre intervalul scurt de timp al unui eveniment online și mărimea audienței care va afla despre eveniment. Acest fapt determină o tendință naturală de scurtare a intervalului de timp în care utilizatorii de internet vor participa la întrunirea online.

Caracterul pașnic. Dreptul la libera întrunire este protejat doar în cazul întrunirilor pașnice. Cu excepția aspectelor de ordin fizic, celelalte elemente care definesc caracterul pașnic sunt aplicabile și pentru întrunirile online. Legea privind întrunirile prevede că sunt interzise întrunirile prin care se urmărește îndemnarea la război sau ură, incitarea la discriminare sau violență publică, subminarea securității sau a integrității naționale, săvârșirea infracțiunilor, încălcarea ordinii publice sau organizarea tulburărilor în masă, încălcarea moralității publice, a drepturilor și a libertăților altor persoane ori punerea în pericol a vieții sau a sănătății acestora⁹. Aceste interdicții se aplică în principiu atât în spațiul fizic, cât și în spațiul online.

1.3 Elementele de infrastructură care asigură întrunirile online

Pentru întrunirile fizice, principalele elemente de infrastructură care condiționează posibilitatea desfășurării sunt locul întrunirii, căile de acces, transportul, conectarea la rețeaua de electricitate și iluminarea locului. Aceste considerente fac din APL unul dintre actorii-cheie în asigurarea libertății de întrunire în spațiul offline.

⁹ A se vedea art. 8 al Legii privind întrunirile 26/2008.

În spațiul online, condițiile sunt, evident, diferite, iar ceea ce condiționează locul desfășurării întrunirii online, prezența grupului de participanți, mesajul și audiența întrunirii este infrastructura TIC. Acest lucru exclude necesitatea implicării APL, dar implică alți actori esențiali pentru desfășurarea întrunirilor online, alt gen de relații, alte drepturi, obligații și protocoale de interacțiune dintre aceștia.

Infrastructura TIC include multiple componente de hard și soft care fac posibilă întrunirea online. Fără a intra în detaliile tehnice, vom prezenta principalele elemente de infrastructură TIC pentru întrunirile online și felul în care acestea pot afecta exercitarea libertății de întrunire în spațiul virtual.

Dispozitivul electronic (telefon mobil, tabletă sau computer) prin intermediul căruia utilizatorul se conectează la spațiul online și pe care îl utilizează pentru comunicarea mesajului. În funcție de parametrii acestui dispozitiv, utilizatorul poate (sau nu poate) accesa diverse pagini și aplicații pentru participarea la o întrunire online. În anumite condiții, lipsirea unei persoane de telefon sau computer (pe lângă implicațiile lipirii de proprietate) poate echivala cu împiedicarea participării la întrunire și poate fi comparată cu oprirea transportului sau blocarea drumului în spațiul fizic.

Platforma/pagina/aplicația de social media și comunicare este locul unde se întâlnesc participanții și unde sunt expuse mesajele acestora. În esență, marea majoritate a locurilor se rezumă la o pagină de internet. Indiferent de soluția tehnică, pagina de internet este o platformă privată, care are propriile reguli de acces și utilizare. Pentru asigurarea respectării regulilor, proprietarii platformei au moderatori, care pot șterge conținutul sau bloca utilizatorul dacă acesta nu corespunde politicilor paginii. În acest mod, suntem în situația în care forma și conținutul mesajului întrunirii online sunt supuse discreției, politicilor și rigorilor unei persoane private (proprietarul platformei). La rândul lor, regulile impuse de proprietar pot fi și sunt modelate de legislația statului care găzduiește sediul general al proprietarului platformei și, într-o măsură mai mică, de legislația statului în care se află utilizatorii.

La difuzare, mesajul întrunirii online se înscrie în fluxul informațional general din internet. Fluxul și cantitatea de informație în mediul online sunt atât de mari, încât consumatorul nu are timpul și capacitățile necesare pentru a le filtra. Din acest motiv, rețelele

sociale sunt însoțite de **algoritmi de distribuire a conținutului**, care filtrează informația și personalizează conținutul oferit fiecărui utilizator.

În consecință, conținuturile afișate diferă de la utilizator la utilizator, iar mesajul unei întruniri online este distribuit inegal sau deloc la potențiala audiență. Astfel, nivelul de publicitate al unei întruniri online depinde atât de politica de conținut a paginii, cât și de algoritmi de distribuire, care limitează (sau nu) accesul la audiență.

Furnizorii de servicii internet (providerii) oferă conexiune și acces la internet și servicii. Conexiunea se poate face prin diverse metode prin **rețelele naționale de distribuție**, care includ, dar nu se limitează la fibră optică, linii de telefon, cablu TV, radio, sisteme de telefonie mobilă, satelit. Din punct de vedere tehnologic, situația a evoluat sensibil în ultimele decenii. Dacă cu 20 ani în urmă furnizorii de internet se bazau pe infrastructura furnizorilor de telefonie, acum toți furnizorii de telecomunicații (unde se include și telefonia) sunt dependenți de internet, adică de infrastructura furnizorilor de internet. În majoritatea cazurilor sunt aceleași persoane juridice, mai ales în canalele de distribuție care au și platforme mobile. În Republica Moldova, de exemplu, numai Moldcell nu e provider de internet și StarNet nu e provider de telefonie mobilă, dar oferă servicii de telefonie fixă.

Furnizorul asigură efectiv accesul la internet de la VPN sau direct de la dispozitivul utilizatorului. Furnizorul poate reduce viteza de conexiune la internet, poate introduce filtre pentru unele pagini de internet sau poate schimba alți parametri care influențează algoritmi de distribuire aplicați de paginile de internet. Astfel, și furnizorul de servicii internet poate influența participarea la o întrunire online și difuzarea acesteia în mediul virtual.

Centrele de date/servele stochează conținutul întrunirilor online. Fizic, conținutul este codat pe servere. Arhitectura sistemelor poate fi diferită pentru fiecare platformă, iar conținutul poate fi simultan pe servere diferite, în stări diferite sau chiar pe continente diferite. Acest fapt confirmă natura distinctă a spațiului virtual față de cel fizic.

Funcționalitatea componentelor de infrastructură hard este asigurată de multiple **componente de soft**, care sunt determinante pentru arhitectura **rețelei virtuale** și a spațiului online, în general.

Elementele de infrastructură sunt vulnerabile la diverse instrumente tehnologice sau legislative de blocare totală sau parțială a resurselor internet, ceea ce vulnerabilizează și întrunirile online. În Republica Moldova, este de notorietate întreruperea legăturii GSM din PMAN pe durata protestului din 07.04.2009 – într-o perioadă în care activitatea online era mult mai limitată. Întreruperea intenționată sau limitarea accesului la internet, deși improbabilă, este posibilă

și poate fi realizată la nivel de zone sau utilizatori. Acest lucru implică costuri, de exemplu, impactul economic pentru întreruperea internetului timp de o oră în Republica Moldova este estimat neoficial la circa 335 de mii de euro¹⁰.

În același timp, întreruperea internetului sau blocarea parțială este o practică răspândită în lume. Este deja celebru „Marele Firewall Chinezesc”, care are rolul de a bloca accesul la site-uri străine și de a încetini traficul transfrontalier de internet. Intervenții mai puțin sofisticate au loc și în alte părți ale lumii: în Belarus, pe 09.08.2020, a fost întrerupt internetul în ziua alegerilor prezidențiale¹¹, în Azerbaidjan, pe 27.09.2020, au fost restricționate rețelele sociale după confruntările armate din Karabahul de Munte¹², în Zimbabwe, pe 31.07.2020, a fost întrerupt internetul pentru limitarea acoperii media a protestelor¹³.

¹⁰ <https://netblocks.org/cost/> estimează impactul economic al unei întreruperi a internetului, al opririi datelor mobile sau al restricționării aplicațiilor utilizând indicatori de la Banca Mondială, UIT, Eurostat.

¹¹ <https://netblocks.org/reports/internet-disruption-hits-belarus-on-election-day-YAE2jKB3>

¹² <https://netblocks.org/reports/social-media-restricted-in-azerbaijan-amid-clashes-with-armenia-over-nagorno-karabakh-pA5LMj87>

¹³ <https://netblocks.org/reports/zimbabwe-internet-disruption-limits-coverage-of-protests-7yNV7oyq>

2. CADRUL LEGAL AL ÎNTRUNIRILOR ONLINE

2.1 Analiza legislației naționale care reglementează activitatea online și libertatea de exprimare online

Cadrul constituțional. La momentul actual, libertatea de exprimare și spațiul online par a fi două părți ale unui întreg. Mulți nu își închipuie viața cotidiană fără acces la internet sau fără posibilitatea de a posta ceva pe rețelele sociale, care au devenit deja o parte a existenței noastre.

Textul constituțional a apărut cu mult înainte de implementarea în Republica Moldova a tehnologiilor informaționale de ultimă generație. Prin urmare, nu cunoaștem dacă acum 26 de ani legiuitorii au prevăzut că acest text constituțional va fi aplicabil și mediului online. Articolul 3 din Constituție, cu privire la teritoriul Republicii Moldova, definește doar spațiul fizic și nu cel virtual¹⁴. Nu este clar dacă spațiul virtual va fi pretins în viitor ca fiind un spațiu suveran al unui stat sau cel puțin al unei părți din acest spațiu. Pentru moment, Legea cu privire la frontiera de stat a Republicii Moldova nr. 215 din 04.11.2011 nu menționează sub nicio formă spațiul virtual ca fiind parte a teritoriului suveran al țării. Legea nr. 299 adoptată în 2017, privind aprobarea Concepției securității informaționale a Republicii Moldova, a încercat să prefigureze oarecum că spațiul virtual face parte din spațiul protejat al statului. Astfel legiuitorul, la nivel teoretic, cel puțin a încercat să stabilească niște repere pentru protejarea intereselor persoanelor care navighează pe rețeaua globală de internet și care folosesc serviciile online pe teritoriul Republicii Moldova sau cu referință la domeniile înregistrate ale statului.

Digitalizarea Republicii Moldova. În anul 2013, Ministerul Economiei și Infrastructurii anunța că a fost aprobat principalul document de planificare strategică și anume Strategia Moldova Digitală 2020¹⁵. Acest document urma să stabilească direcțiile pentru a asigura o dezvoltare sistemică a domeniului tehnologiei informației și comunicațiilor în următorii ani, asigurând valorificarea facilităților oferite de societatea informațională pentru confortul și bunăstarea cetățeanului.

Strategia avea menirea să ofere condiții favorabile pentru utilizarea tehnologiilor informaționale atât în domeniul public, cât și în cel privat. Strategia a fost construită pe mai mulți piloni, fiecare reflectă cele mai importante probleme ale

¹⁴ Art. 3, al. (2) din Constituție prevede că „(2) Frontierele țării sunt consfințite prin lege organică, respectându-se principiile și normele unanim recunoscute ale dreptului internațional”. Legea organică nu reglementează însă spațiul online.

¹⁵ Concepție aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 857 din 31.10.2013.

sectorului și dezvoltă acțiunile din respectivul domeniu. Viziunea Strategiei a fost ca până în anul 2020 să fie creată o societate informațională avansată, în care facilitățile tehnologiei informației și comunicațiilor să fie accesibile, iar accesul să fie extins la infrastructura TIC modernă.

Potrivit concluziilor raportului cu privire la executarea planului de acțiuni cu referință la perioada anului 2019, s-a constatat că acțiunile planificate pentru unul dintre piloni, care se referă la crearea condițiilor pentru sporirea gradului de securitate și încredere în spațiul digital, au fost în mare parte executate¹⁶. Cel puțin formal, autoritățile consideră ca fiind îndeplinite acțiunile menite să sporească accesul populației la TIC de viteză mare, conexiunile sunt sigure și este asigurat un acces securizat.

Autoritățile publice au raportat că în anul 2019 conținutul digital este disponibil, accesibil, utilizat și valorificat, iar 100% din autoritățile administrației publice centrale sunt integrate în platforma de interoperabilitate. În partea ce ține de serviciile publice la ghișeu, acestea sunt oferite cetățenilor în temeiul buletinului de identitate, inclusiv electronic, sau prin identificarea electronică ori mobilă, fără a fi necesară prezentarea unor acte sau certificate suplimentare.

Este bine cunoscut că odată cu anunțarea stării de urgență pe 17.03.2020¹⁷, autoritățile au mutat activitățile lor în mare parte în spațiul online pentru a se proteja de răspândirea virusului de COVID-19. În acest sens, digitalizarea s-a produs mai rapid decât era planificat și o bună parte din populația Republicii Moldova s-a trezit că desfășura activitatea online, chiar dacă unele instituții (educaționale) nu erau îndeustulate cu suficiente echipamente și conexiuni. Prin urmare, anul 2020, pe bună dreptate, poate fi considerat ca un an de finalizare forțată „reușită” a digitalizării.

Transmiterea online de date. Accesul la rețeaua globală de internet a devenit o necesitate și nu doar un drept, or, în lipsa unui asemenea acces, persoana ar putea fi privată de anumite servicii care în ultima perioadă se prestează numai online. Elementar, o programare pentru o instituție publică se face prin mijloace de telecomunicații, care urmează să fie conectate la rețeaua globală de internet.

Prin Legea comunicațiilor electronice nr. 241-XVI din 15.11.2007¹⁸, au fost stabilite principalele reguli și condiții de activitate în domeniul comunicațiilor electronice din Republica Moldova, cadrul general al politicii și strategiei de dezvoltare a domeniului, prin definirea atribuțiilor autorității centrale de specialitate. Mai cu seamă, legea stabilește un cadru pentru autoritățile de profil care au fost abilitate cu drepturi și înzestrate cu obligații în domeniul reglementării și asigurării accesului nediscriminatoriu la rețeaua globală de internet.

¹⁶ A se vedea Raportul de monitorizare a Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei Naționale de dezvoltare a societății informaționale „Moldova Digitală 2020”, Hotărârea Guvernului nr. 857 din 31.10.2013,

<https://mei.gov.md/ro/content/moldova-digitala-2020>.

¹⁷ A se vedea Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 55 din 17.03.2020,

<http://parlament.md/Actualitate/Noutati/tabid/89/NewsId/2374/language/ro-RO/Default.aspx>

¹⁸ Legea republicată în Monitorul Oficial nr. 399-410/679 din 17.11.2017.

Totodată, actul normativ prevede expres că nu reglementează conținutul informației transmise prin rețelele de comunicații electronice, cu excepția informației care identifică utilizatorul final. Prin urmare, din perspectiva persoanelor care utilizează rețeaua globală de internet, legea le califică drept abonat, adică persoană fizică sau juridică, care a încheiat un contract cu furnizorul de servicii de comunicații electronice accesibile publicului în vederea furnizării unor asemenea servicii sau consumator, adică orice persoană fizică care utilizează sau solicită un serviciu de comunicații electronice accesibil publicului în alte scopuri decât cele ale activității sale comerciale sau profesionale.

Libertatea de exprimare în spațiul online. Opiniile și expresiile pot fi lesne manifestate în spațiul online, dată fiind existența unor condiții favorabile în acest sens. Multitudinea de aplicații și rețele sociale face ca libertatea de opinie și exprimare să poată fi îmbrăcată în mai multe forme și expusă în diferite modalități. Totodată, spațiul virtual oferă posibilitatea emițătorului să își ascundă identitatea mai ușor decât în spațiul offline.

Fiind o libertate, atât exprimarea, cât și întrunirea impun din partea statului mai multe obligații negative, și anume obligația de a nu limita exercitarea acestor libertăți. Potrivit legii, libertatea de exprimare cuprinde libertatea de a căuta, a primi și a comunica fapte și idei. Tot potrivit legii, forma electronică a conținutului este raportată de către legiuitor la capitolul mass-media. Astfel, mass-media e definită drept mijloc de informare în masă, tipărit sau electronic. Deseori anume mass-media electronică reprezintă modalitatea cea mai eficientă de exprimare și oferă platforme pentru exprimare sau chiar pentru întrunire.

Potrivit unui studiu recent¹⁹, cadrul juridic național trebuie să fie ajustat la standardele europene și să reglementeze mai larg noțiunea de mass-media online. Pentru acest exercițiu, autoritățile responsabile de elaborarea politicilor în domeniul mass-media urmează să aplice criteriile de identificare a acestei categorii de presă, reglementate expres de Recomandarea CM/Rec (2011) 7 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind o nouă noțiune a mass-media, cum ar fi: intenția de a efectua activitate jurnalistică prin înregistrarea oficială și publicarea datelor de referință obligatorii pentru identificarea formei organizatorico-juridice; corespunderea obiectivelor și sarcinii mass-media, în particular, privind informarea publicului asupra chestiunilor de interes public; existența unei politici editoriale consacrate etc²⁰. După cum vedem, referințele libertății de exprimare au legătură directă cu reglementările internaționale și cele regionale, care sunt parte componentă a legii naționale, la care se referă secțiunile următoare.

¹⁹ Studiul „Evaluarea cadrului juridic de reglementare și autoreglementare a activității mass-media în Republica Moldova”, Chișinău, 2018

²⁰ A se vedea Studiul „Evaluarea cadrului juridic de reglementare și autoreglementare a activității mass-media în Republica Moldova”, Chișinău, 2018, <http://media-azi.md/sites/default/files/merged.pdf>

Libertatea de întrunire în spațiul online. Concurența și confuzia între exprimare și întrunire în mediul online poate apărea deoarece lipsește factorul conexiunii fizice, care este definitoriu în offline. Or, varianta clasică a întrunirii presupune aflarea în același loc, cu același scop, a unui grup de persoane. A ne închipui că același algoritm este posibil și în mediul online este complicat, deoarece lipsește înțelegerea dacă persoanele sunt: a) reale; b) se află concomitent în același spațiu virtual; c) au același scop.

Fără a intra în detalii dogmatice, am putea menționa că exprimarea este o libertate care reprezintă scopul, iar întrunirea ar reprezenta mai mult un mijloc de comunicare. Aasta rezultă și din prevederile Constituției Republicii Moldova, care menționează că oricărui cetățean îi este garantată libertatea gândirii, a opiniei, precum și libertatea exprimării în public prin cuvânt, imagine sau prin alt mijloc posibil.

Prin urmare, când vorbim despre exprimare, vorbim despre procesul *de expunere* ca fiind cuvântul-cheie și activitatea de bază care reprezintă exprimarea unor idei, opinii, gânduri etc. Când vorbim însă despre întrunire, textul constituțional folosește termenul *desfășurare*. Prin absurd, nu am putea menționa că vom expune o întrunire sau vom desfășura o exprimare. Pe de altă parte, în timpul desfășurării unei întruniri, persoanele ar putea expune anumite idei sau opinii, ar putea prezenta alte mijloace ca reflexie a liberei lor opinii. Deci din această perspectivă, procesul de întrunire în spațiul online reprezintă un proces complex, ce pune în funcțiune mai multe mijloace și modalități capabile să valorifice o idee sau o exprimare, care urmărește un impact prestabilit, pe care participanții la întrunire îl înțeleg și îl doresc.

Locul desfășurării întrunirii în mediul online. La fel ca libertatea de exprimare, libertatea întrunirilor este reglementată de către legiuitor printr-o lege organică. Astfel, exercitarea dreptului la întruniri este protejată și explicată și în temeiul Legii nr. 26 cu privire la întruniri²¹. Obiectul acesteia face referințe direct la faptul că actul normativ garantează exercitarea de oricare persoană a libertății întrunirilor în modul prevăzut de [Constituția Republicii Moldova](#) și de actele internaționale la care Republica Moldova este parte.

Mai mult ca atât, în articolul 2, la obiectul legii se menționează că legea reglementează modul de organizare și desfășurare a întrunirilor în afara clădirilor. Pentru a stabili dacă Legea nr. 26 este aplicabilă întrunirilor online, trebuie să analizăm dacă sintagma *în afara clădirilor* ar îngloba în sine și spațiul online. Analizând exercitarea libertății de întrunire din această perspectivă, este evident că spațiul online nu poate fi găzduit de clădiri, deci interpretarea logică și cea de drept ne permite să afirmăm că norma legală ar putea fi aplicată și spațiului online fără ajustări la lege.

²¹ Legea privind întrunirile nr. 26-XVI din 22.02.2008, Monitorul Oficial nr. 80/261 din 22.04.2008.

Prezența temporară. O altă provocare legală însă ne dă definiția întrunirii, prin care, conform legii, se înțelege prezență temporară și intenționată a unui grup de persoane, aflate împreună cu scopul exprimării unor idei sau atitudini. Deci s-ar părea că dacă putem demonstra că vorbim despre un grup de persoane care se află concomitent în spațiul virtual, am putea să afirmăm că acestea pot pretinde că sunt parte a unei întruniri online odată ce au același scop de exprimare a aceleiași idei. De fapt, aceasta și deosebește libertatea de exprimare și libertatea întrunirii în spațiul online. Astfel, participanții trebuie să urmărească un scop comun concret și obținerea unui impact prin acțiunile lor în mediul online, fie că este vorba despre o postare online, vizualizarea concomitentă a unui produs media, fie despre acceptarea unor condiții și acțiuni în spațiul online cum ar fi apreciere, dezaprobări etc.

Totodată, ar trebui iarăși să subliniem importanța respectării și aplicării tratatelor internaționale, inclusiv a interpretării Declarației Universale a Drepturilor Omului (DUDO), or, potrivit art. 4 al Constituției Republicii Moldova, dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu DUDO, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte.

2.2 Analiza standardelor internaționale privind întrunirile online

Comunitatea internațională a încercat să țină pasul cu evoluțiile în ceea ce privește activitățile online datorită dezvoltării imense a domeniului și devenirii acestuia drept o parte inseparabilă a relațiilor internaționale.

Sistemul ONU. Prin Rezoluția Consiliului Drepturilor Omului al ONU (CDO) nr. 21/16 din 27.09.2012, s-a reamintit statelor obligația să respecte și să protejeze drepturile tuturor persoanelor la întruniri pașnice și la asociere, atât online, cât și offline, vizând inclusiv contextul alegerilor și persoanele cu viziuni minoritare sau disidente, apărătorii drepturilor omului, migranții, care promovează aceste drepturi. Statele au mai fost atenționate să ia toate măsurile necesare pentru a se asigura că restricțiile privind desfășurarea acestor drepturi și libertăți sunt în conformitate cu obligațiile lor ce decurg din drepturile omului, consfințite la nivel internațional²².

Același angajament l-a stabilit CDO și în Rezoluția nr. 24/5 din 26.09.2013, subliniind importanța respectării întrunirilor online pe lângă cele offline²³.

²² <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/G12/174/63/PDF/G1217463.pdf?OpenElement>

²³ <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=dtYoAzPhJ4NMy4Lu1TOebIM8c1X4GZjGEGHV9SBM9X-QqV7F5z%2BPq5Glml5ITjdvdVUotGVMsyUViLAYIQwI2lDE8JUwqK%2F2oioZmegp1WZS1z2fjpK5mEtIYLwToXfE5>

Prin Rezoluția 26/13 a CDO din 26 iunie 2014, cu privire la „promovarea, protejarea și folosirea drepturilor omului în internet”, Comitetul a subliniat concluziile reuniunii globale a mai multor părți interesate despre viitorul guvernării electronice, prin care s-a recunoscut că persoanele ar trebui să se bucure de drepturile pe care le exercită offline și online. Comitetul a subliniat că exercitarea drepturilor omului, în special a libertății de exprimare în internet, este o chestiune importantă și de interes sporit, o dată cu rapiditatea dezvoltării tehnologice, care le oferă indivizilor din întreaga lume posibilitatea folosirii tehnologiilor informaționale.

Într-un final, Comitetul a afirmat că oamenii trebuie să dispună de aceleași drepturi atât offline, cât și online, de asemenea, că libertatea de exprimare trebuie apărată și protejată indiferent de frontiere în conformitate cu art. 19 al DUDO. Comitetul a recunoscut natura globală a internetului și că aceasta constituie forța motrice pentru dezvoltarea tehnologiilor informaționale. Pe această cale, Comitetul a invitat toate țările să faciliteze accesul la internet și să coopereze internațional pentru dezvoltarea mass-mediei electronice și a facilităților de schimb de date între state. Totodată, statele au fost invitate să răspundă problemelor de securitate pe internet, subliniind importanța respectării libertății de exprimare, asociere și a vieții private²⁴.

În raportul comun din 2016 al Raportorilor speciali ai ONU privind dreptul la întrunire și asociere și Raportorului cu privire la execuțiile extrajudiciare, sumare și arbitrare se menționa, la punctul 10, că deși prin întrunire, în general, se subînțelege o întrunire fizică a persoanelor, a fost recunoscut că protecția drepturilor omului poate fi aplicată analogic interacțiunilor ce au loc în spațiul online. În paragraful 75, raportorii au menționat că capacitatea de a folosi comunicațiile în mod sigur și în privat este vitală pentru desfășurarea unei întruniri. Restricțiile pentru libertatea de exprimare online trebuie să fie proporționale și necesare, să fie aplicate de către un organ independent și să fie asigurate garanții împotriva abuzurilor²⁵. Practica blocării comunicațiilor, împiedicarea organizării și publicității întrunirilor online satisfac rar aceste cerințe.

Prin Rezoluția adoptată de Adunarea Generală la 17.12.2018²⁶, s-a subliniat îngrijorarea cu privire la numărul ridicat de amenințări, riscuri și provocări legate de exercitarea dreptului la întrunire și libertatea de exprimare, atât online, cât și offline. Adunarea Generală a cerut statelor să asigure că aceleași drepturi de care dispun indivizii offline sunt în egală măsură protejate și online, inclusiv libertatea de exprimare, dreptul la întrunire și asociere. În mod special, Adunarea a subliniat că statul trebuie să se asigure că nu vor exista blocaje ale rețelei de internet sau atacuri din partea autorităților sau altor părți terțe asupra celor care intenționează sau se exprimă liber în mediul online.

²⁴ http://hrlibrary.umn.edu/hrcouncil_res26-13.pdf

²⁵ A se vedea, de asemenea, A/HRC/17/27, § 69.

²⁶ A se vedea Rezoluția nr. 73/173 cu privire la promovarea și protecția drepturilor și libertăților fundamentale, incluzând dreptul la întrunire și asociere.

Raportul cu privire la libertatea de întrunire și asociere în era digitală nr. A/HRC/41/41, din 17.05.2019²⁷, s-a axat pe oportunitățile și provocările pe care le implică întrunirile pașnice în timpul erei digitale și urmărește să prezinte ghidări pentru asigurarea și maximizarea acestor oportunități, precum și să răspundă riscurilor. Mai mult ca atât, potrivit Rezoluției Adunării Generale a ONU, se recomandă tuturor statelor „să asigure același nivel de drepturi pentru indivizi de care dispun offline, incluzând libertatea de exprimare, libertatea de întrunire și asociere, pentru că ar fi protejate online, în conformitate cu drepturile omului”.

La 14.04.2020, expertul ONU pentru drepturile la întrunire și asociere a prezentat un set de recomandări referitoare la depășirea problemei cu privire la asigurarea dreptului la întruniri în timpul pandemiei de COVID-19. Între altele, expertul a menționat că libertatea de întrunire și asociere online trebuie să fie garantată de către stat. Aceste drepturi trebuie să fie aplicate online după cum sunt garantate și offline. În timp ce întrunirile fizice sunt restricționate, este cu atât mai imperios necesară garantarea întrunirilor online, din această perspectivă accesul la internet trebuie garantat. Suplimentar la obligația de a nu bloca accesul la internet și de a nu cenzura online, statul trebuie să se asigure că accesul la internet este asigurat în condiții accesibile. Mai mult ca atât, statul trebuie să se asigure că organizațiile societății civile pot participa online la dezvoltarea politicilor publice²⁸.

La 17.09.2020, Adunarea Generală a ONU a publicat comentariile generale nr. 37 (2020) cu privire la întrunirile pașnice (articolul 21). Este, probabil, documentul de referință care consfințește noțiunea, importanța și întinderea întrunirilor online în conformitate cu prevederile DUDO. Documentul vine să dea un nou suflu prevederilor art. 21 al Convenției. Astfel, Adunarea a menționat că prevederile art. 21 protejează întrunirile pașnice oriunde s-ar desfășura: în afara clădirilor, în interiorul clădirilor sau online; în spațiile publice sau private; ori în combinație. Documentul mai subliniază necesitatea respectării accesului la internet ca o condiție pentru garantarea dreptului la întrunire.

Sistemul Consiliului European. Având în vedere că Republica Moldova este parte a Consiliului European, actele adoptate în cadrul acestui for sunt obligatorii și urmează a fi aplicate în mod prioritar. Un prim document relevant la nivel european a fost Convenția pentru protecția persoanelor cu privire la procesarea datelor cu caracter personal nr. 108, intrată în vigoare pentru Republica Moldova la 01.06.2008²⁹. Acest document a fost adoptat să garanteze dreptul la datele cu caracter personal, care se constată ca fiind drept peremptoriu pentru prezența în spațiul online.

Acest aspect este important, deoarece, în lipsa unor garanții la nivel internațional, tehnologiile ar putea fi folosite contrar destinației și împotriva oamenilor. Una dintre provocările actuale este existența tehnologiilor de inteligență artificială,

²⁷ <https://www.ohchr.org/EN/Issues/AssemblyAssociation/Pages/DigitalAge.aspx>

²⁸ <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25788&LangID=E>

²⁹ https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/108/signatures?p_auth=8QVJIR4V

care interferează cu viața privată și cu accesul la audiență. Prin urmare, reglementarea, pe de o parte, și protecția individului la nivel internațional, pe de altă parte, rămân actuale.

Convenția de la Budapesta din 23.11.2001 privind criminalitatea informatică, intrată în vigoare pentru Republica Moldova la 01.06.2009, stabilește protecția regională în spațiul european în domeniul electronic. Convenția – una de referință în contextul terminologiei cu privire la Consiliul Europei – a adoptat Recomandarea CM/Rec (2014)6, prin care s-a aprobat un ghid cu privire la utilizarea internetului. Ghidul tratează inclusiv dreptul la întrunire în mediul online. Astfel, ghidul menționează: 1. Persoanele au libertatea să găsească orice pagină de internet, aplicație sau serviciu pentru a forma, a se alătura, a mobiliza sau a participa în grupuri sociale și întruniri chiar dacă ele formal nu sunt recunoscute de către autoritățile publice. Persoana are dreptul să folosească internetul pentru a-și realiza dreptul de a forma sau a se alătura la asociații. 2. Persoanele au dreptul la întruniri online. Cu toate acestea, persoanele trebuie să fie conștiente de faptul că dacă protestul online va duce la blocaje, întreruperea serviciilor sau va dăuna proprietății altora, persoanele pot fi supuse răspunderii legale. 3. Persoanele au dreptul să folosească instrumentele online pentru a participa la dezbateri de nivel local, național sau global.

Concluzionând cu privire la reglementarea dreptului la întruniri online, putem constata că standardele internaționale definesc suficient de bine dreptul și întinderea dreptului la întruniri în mediul online. Vom remarca faptul că întrunirile online sunt considerate ca fiind similare aplicabilității întrunirilor offline și că statul urmează să își adapteze instrumentele și actele normative astfel, încât să asigure un beneficiu tuturor persoanelor care intenționează să desfășoare întruniri online indiferent de locul aflării.

2.3 Raportarea prevederilor legale la întrunirile online

Potrivit prevederilor standardelor internaționale, precum și prevederilor legislației naționale, se prefigurează mai multe scenarii ale organizării și desfășurării întrunirilor: întruniri bazate exclusiv pe comunicarea online; întruniri care folosesc prezența fizică a participanților combinată cu transmisiunea în mediul online, precum și întruniri cu ambele forme concomitent³⁰.

Întruniri combinate. Fără să își dea seama că desfășoară concomitent întruniri online, organizatorii desfășoară activități care oferă întrunirilor acea extensiune de online și care, de multe ori, au un impact mai mare decât întrunirea fizică propriu-zisă, într-o locație concretă.

³⁰ A se vedea raportul Safeguarding online assemblies, de Neil Jarman, ECNL, 2020, Hague.

Legea privind întrunirile conține o prevedere care poate favoriza dezvoltarea unei instituții noi și care poate reprezenta repere ce strămută înțelegerea clasică a unei întruniri. Aici vorbim despre prevederile art. 13 al Legii nr. 26, care stabilește că orice persoană are dreptul, chiar și înainte de a depune declarația prealabilă, de a răspândi informații cu privire la desfășurarea întrunirii, locul, data, ora și scopul acesteia sau orice altă informație relevantă, de a încuraja publicul să participe la întrunire prin adresări verbale, foi volante, anunțuri, campanii de informare, prin alte metode legale. Deci legiuitorul moldovean, fără să identifice expres întrunirile online, a prevăzut, de fapt, anumite elemente ale unei întruniri online în prevederile legii de bază.

Această normă servește drept punct de pornire pentru întrunirile online din motiv că o întrunire online, spre deosebire de întrunirea fizică, are un parcurs propriu, iar bornele de timp sunt diferite la cele două tipuri de întruniri. Autorii acestei cercetări presupun că, în timp, întrunirile online vor înghiți întrunirile clasice offline.

Orice întrunire începe de la un punct de fierbere, ce îi determină pe organizatori să anunțe despre intenția de a desfășura întrunirea cu scopul de a se exprima pe marginea unei probleme. Aceasta implică, pe de o parte, anunțul despre întrunire, încercarea organizatorului de a căuta persoane care împărtășesc aceleași viziuni și anunțarea despre modalitățile întrunirii (locul, timpul, durata, perioada, modalitățile de exprimare etc.). Totodată, potrivit normelor legale, organizatorul are și obligația de a notifica primăria locală despre această intenție, cu excepțiile prevăzute de lege. Prin urmare, de la intenție și până la momentul unei întruniri fizice există un spațiu de timp în care informația despre întrunire devine publică (fie datorită intenției organizatorului, fie datorită faptului că autoritatea publică va plasa informația respectivă pe site). Deci parcursul de viață al unei întruniri începe mai devreme decât întrunirea propriu-zisă. În ceea ce privește finalitatea întrunirii, avem aceeași situație care, datorită mass-mediei online, permite ca dezbateră problema ridicată de către grupul protestatar să rămână în viață și să nu se finalizeze cu anunțarea încheierii întrunirii. În viziunea autorilor, replicile, comentariile, acțiunile postîntrunire, desfășurate în mare parte online, reprezintă acțiuni care sunt părți componente ale unui ciclu de viață al unei întruniri complexe. Unicele excepții pot fi întrunirile spontane, care ar avea elemente ce combină ambele instrumente.

Prin urmare, chiar dacă sunt adepți ai întrunirilor clasice, ce implică doar prezența fizică în afara clădirilor, aceștia nu pot nega faptul că mediul online amplifică mesajul întrunirilor, precum și oferă o durată a vieții mai mari unei simple întruniri. Legea nr. 26, chiar dacă nu definește expres întrunirile online, poate fi aplicată perfect și prevederilor unei întruniri online. Mai mult ca atât, după cum și prevede Constituția Republicii Moldova, fiind o libertate, implică mai mult obligația negativă a statului să nu pună piedici în exercitarea acestui drept, decât să adopte prevederi care să stabilească anumite limite și granițe ale întrunirilor online.

Garanții și principii. Potrivit prevederilor legale existente, putem identifica garanțiile pentru organizatori care vor decide să desfășoare una dintre cele trei tipuri de întruniri indicate mai sus.

Pentru o prezentare mai clară a prevederilor legale aplicabile întrunirilor online, vom enumera câteva elemente importante de reținut în contextul desfășurării acestora. Astfel, sunt importante principiile, locul întrunirii, organizatorii întrunirii online, identificarea întrunirilor interzise și a consecințelor juridice ale acestora, echipamentele tehnice pentru desfășurarea întrunirilor, aspectele de notificare și desfășurarea întrunirilor simultane, aplicarea principiilor de dispersare a întrunirii și posibilitatea monitorizării întrunirilor.

Actul normativ prevede patru principii generale aplicabile pentru o întrunire: proporționalitatea, nediscriminarea, legalitatea și prezumția în favoarea întrunirilor. Ultimele două principii sunt relevante în mod deosebit pentru întrunirile online. Pe baza principiului legalității, pot fi restricționate întrunirile doar în condițiile legii, iar autoritățile publice nu au dreptul să examineze oportunitatea întrunirilor. Aceasta este o garanție care subliniază că întrunirile pot fi interzise doar de către instanțele de judecată și doar dacă se regăsesc elementele exhaustiv prevăzute de lege: a) îndemnarea la război de agresiune, la ură națională, rasială, etnică sau religioasă; b) incitarea la discriminare sau violență publică; c) subminarea securității naționale sau a integrității teritoriale a țării, săvârșirea infracțiunilor, încălcarea ordinii publice sau organizarea tulburărilor în masă, încălcarea moralității publice, a drepturilor și a libertăților altor persoane ori punerea în pericol a vieții sau a sănătății acestora.

Deși aparent spațiul virtual nu ar asigura o protecție suficientă pentru victimele unei campanii de denigrare sau ale încălcării drepturilor altor persoane, instanțele de judecată au examinat litigii prin care s-au pronunțat inclusiv asupra răspunderii pe care o are un administrator al unei pagini web. O decizie de impact în domeniul moderării discursului de ură pe chaturile online pune în sarcina proprietarilor paginilor de internet obligația de moderare și excludere a mesajelor ofensatoare și injurioase. Probabil, o decizie de referință este Decizia Curții Supreme de Justiție din 09.08.2012 referitoare la acțiunea lui Oleg Brega împotriva site-ului de livestream www.privesc.eu. Potrivit deciziei, proprietarii site-ului au fost obligați la plata prejudiciilor morale pentru faptul că persoana care administra chatul a admis utilizarea unor fraze ce au incitat spectatorii la

discursul de ură împotriva unei persoane care s-a expus în favoarea drepturilor unor categorii de persoane. Acesta este un exemplu clasic în vederea prevenirii discursului de ură în mass-media online, însă demonstrează că instanțele de judecată ar putea supune unei examinări minuțioase acțiunii prin care să se pronunțe asupra faptului dacă o întrunire online corespunde prevederilor art. 8 citate mai sus.

Legiuitorul a stabilit că orice dubiu apărut urmează a fi interpretat în favoarea dreptului la întrunire. Aceasta este o garanție în situația în care vor apărea anumite dispute cu privire la calificarea corectă a unui eveniment care dispune de mai multe trăsături ce combină întrunirile cu alte libertăți, astfel încât această activitate să fie desfășurată și garantată. După cum am menționat la analiza standardelor internaționale, libertatea întrunirilor este garantată online, deci de principiu, lipsa unor referiri specifice la întrunirile online nu constituie un impediment pentru organizatori de a desfășura online o întrunire în oricare dintre formele descrise în secțiunile următoare.

Echipamente pentru întruniri. O chestiune separată, care poate apărea în cursul interpretărilor literale ale legii, este dacă prin sintagma *echipament special de amplificare a sunetului și alte obiecte specifice întrunirilor*, specificată la art. 9 al legii, s-a avut în vedere și modalitatea desfășurării unei întruniri online. Astfel, s-ar putea considera că mijloacele de transmisiune online sunt ceea ce a prevăzut legiuitorul la art. 9. Nu am putea însă fi de acord cu o asemenea abordare a normei legale, pe motiv că norma dată prevede mijloacele de transmisiune și nu locul. Deci aparent expunerea pe un monitor în cadrul unei întruniri offline a unor imagini ale participanților ar constitui obiect de expunere. Totodată, proiectorul care proiectează într-un spațiu public o hologramă ar putea fi considerat drept un mijloc care facilitează întrunirea, însă aceasta nu poate fi considerată drept întrunirea în sine.

Aparent, vorbind despre spațiul mediului online, ar trebui să ne ghidăm de prevederile art. 5 al legii, care stabilește locul desfășurării întrunirii. Această prevedere însă se pare că este depășită; legiuitorul a stabilit că întrunirile se pot desfășura în orice loc deschis publicului în afara clădirilor sau în afara altor spații închise accesului liber. Noua interpretare a prevederilor art. 21 al Convenției internaționale cu privire la drepturile civile și politice menționează că statul trebuie să protejeze întrunirile oriunde s-ar desfășura ele: în exteriorul clădirilor, în interiorul clădirilor și online, în public sau în spații private ori în combinarea acestora. Prin urmare, orice organizator ar fi în drept să pretindă protecția întrunirii pe care o planifică în oricare din ipostazele menționate.

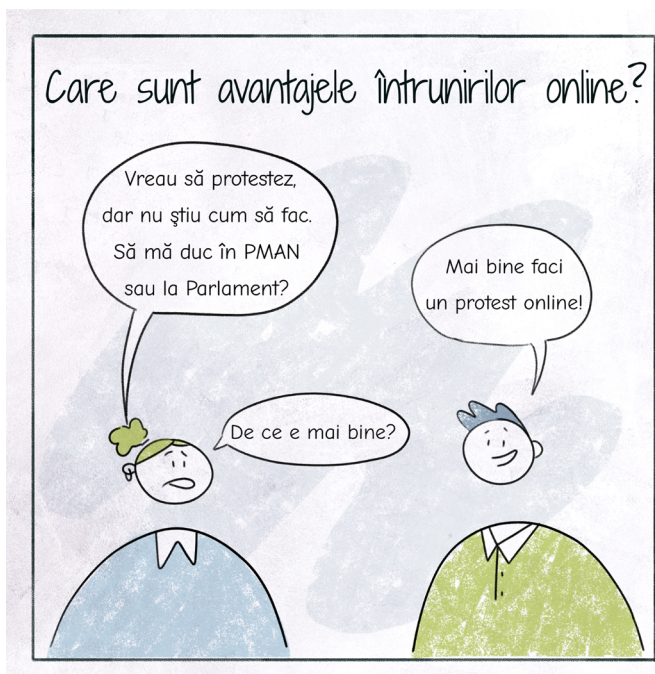
Jurisdicția examinării litigiilor. Spațiul virtual neavând limite clar stabilite pe harta administrativ-teritorială a niciunui stat, este evident că nu ar exista vreo autoritate publică locală care ar fi responsabilă de recepționarea unei notificări, după cum este în cazul întrunirilor offline. Deci în mediul online nu poate fi vorba despre obligația notificării unei autorități concrete. Or, trebuie să recunoaștem că procedura notificării a fost introdusă în favoarea organizatorului, care prin

acest mijloc ar fi putut informa autoritatea publică despre intenția desfășurării întrunirii și solicitarea eventualelor servicii din partea autorității. Altă situație ar fi existat însă dacă o autoritate publică ar gestiona o platformă online care ar permite desfășurarea anumitor transmisiuni sau procesiuni online. În această situație, probabil, procedura notificării ar putea fi implementată.

Prin urmare, constatăm că odată ce platformele de streaming nu se află în posesia autorităților publice locale, atunci sistemul notificării nu ar fi aplicabil. La fel, sunt inaplicabile și procedurile cu privire la stabilirea exactă a unor limite pentru întruniri, cum ar fi limitele temporale sau stabilirea unor condiții cu privire la rezoluția și calitatea produselor mediatizate în spațiul online.

Întreruperea întrunirilor online. Nefiind aplicabilă și procedura de dispersare și sistare a întrunirii online, rămâne întrebarea cu privire la modalitățile de intervenție a statului în situația unor întruniri care aduc atingere valorilor stabilite la art. 8 al legii. Constatăm că instanțele de judecată ar fi în stare să dispună suspendarea sau interzicerea desfășurării unei acțiuni în mediul online, după caz, să impună achitarea de daune interese persoanelor ale căror drepturi au fost violate prin aceste acțiuni.

3. GHID PRIVIND AVANTAJELE ȘI DEZAVANTAJELE ÎNTRUNIRILOR ONLINE

Spațiul virtual este mult mai ofertant din punctul de vedere al opțiunilor de comunicare decât spațiul fizic. Datorită acestui fapt, întrunirile online prezintă mai multe avantaje de care pot beneficia organizatorii de întruniri, în comparație cu întrunirile în format clasic offline. Aceste avantaje țin atât de procesul de organizare, cât și de posibilitatea de participare, precum și de mediatizare a mesajului întrunirii. Prin valorificarea acestor avantaje, întrunirile online pot produce efecte cu impact sporit, care nu sunt accesibile întrunirilor offline.

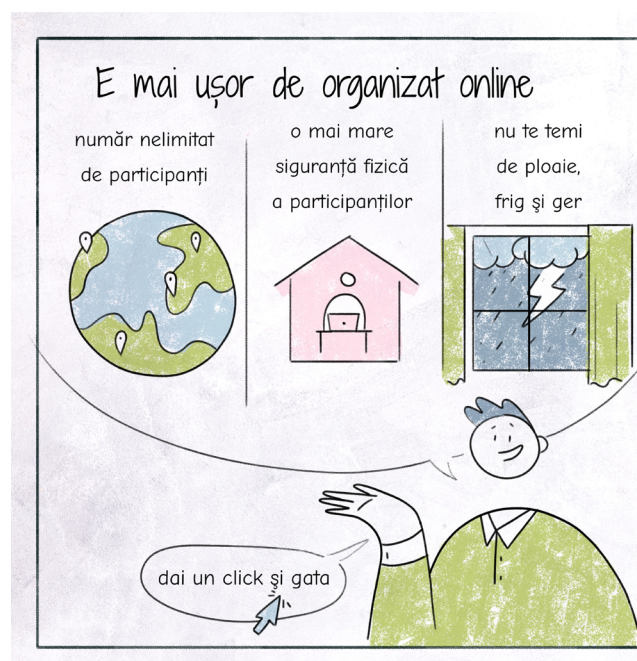
3.1 Avantajele întrunirilor online

■ **Întrunirile online sunt mai ușor de organizat decât întrunirile offline.**

Întrunirile online presupun cunoștințe și abilități digitale/informaționale minime. Mobilizarea și organizarea participanților în spațiul fizic presupune un efort organizațional și logistic mai mare. Chiar și întrunirile offline folosesc instrumente online pentru mobilizare, organizare și promovare.

■ **Audiența întrunirilor online este potențial mai mare/nelimitată.**

Posibilitatea de a participa sau a asista la o întrunire online este virtual nelimitată. Limitele sunt impuse de algoritmi de propagare (analizați la bariere) și de volumul imens de informație în mediul online. E mai ușor să propagi în

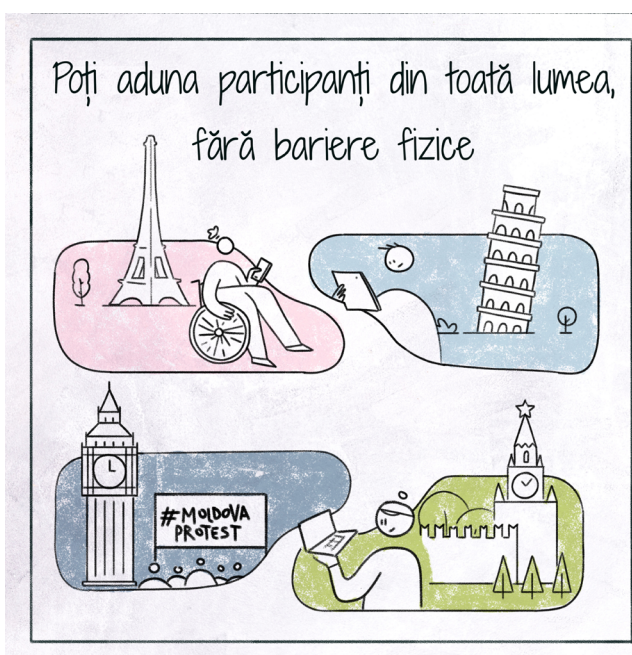
online decât în offline. Chiar și întrunirile desfășurate în offline utilizează instrumente online pentru difuzarea și propagarea mesajului. Întrunirea online are avantajul de a se desfășura direct în mediul de propagare.

▶ **Lipsa procedurilor administrative.** Organizarea unei întruniri fizice cu mai mult de 50 de participanți presupune obligația organizatorului de a declara întrunirea la autoritățile APL. Efectiv, organizatorul trebuie să se deplaseze la primărie pentru a depune o declarație prealabilă scrisă și a obține o copie ștampilată a acesteia din partea instituției. Pentru întrunirile online nu există o astfel de obligație.

▶ **Lipsa barierelor geografice.** La o întrunire online pot participa oameni care se află în diferite localități, țări sau continente. În cazul Republicii Moldova, acest lucru poate favoriza reducerea rupturii sociale dintre Chișinău și restul țării. Comunitățile din provincie pot participa la manifestări inițiate în Chișinău, și invers. Întrunirile online dau posibilitatea persoanelor din diasporă să participe din orice parte a globului la acțiuni relevante pentru actualitatea din țară.

▶ **Lipsa barierelor fizice.** Toți oamenii, indiferent de gradul de mobilitate și ocupare, pot participa la întruniri online. Persoanele cu dizabilități, persoanele în etate, părinții cu copii mici sau persoanele care se află la locul de muncă pot participa la o întrunire online, iar problemele de infrastructură, transport și timp nu reprezintă un obstacol.

▶ **Lipsa pericolului fizic.** Violența fizică este o amenințare asociată întrunirilor offline expuse la atacurile contramanifestanților agresivi sau la intervențiile în forță ale forțelor de ordine. Întrunirile online elimină această amenințare fizică. Violența nonfizică rămâne o amenințare și în mediul online.

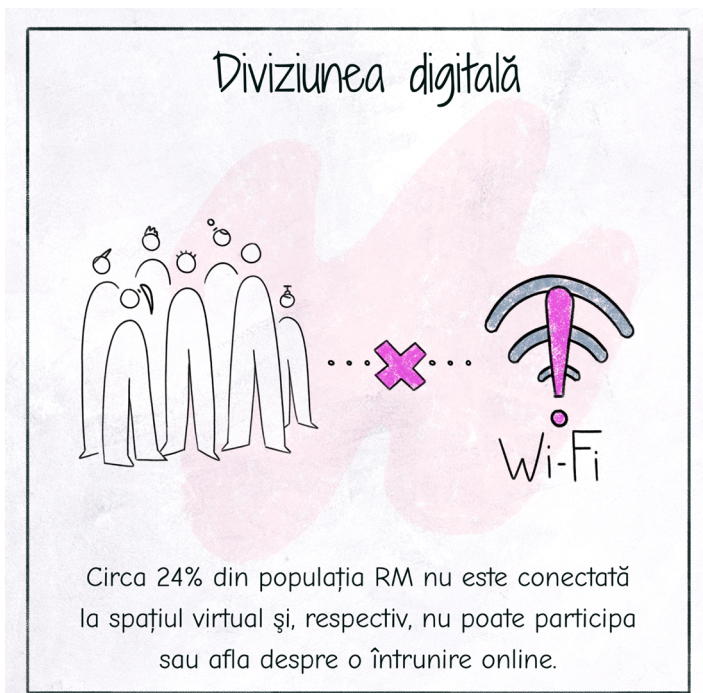
- Condițiile climaterice nu sunt un impediment.** Ploaia, gerul, canicula sau vântul, care sunt o problemă pentru întrunirile offline, nu afectează în nici un fel întrunirile online. Participanții se pot întruni online indiferent de vremea de afară sau de perioada zilei.
- Întrunirile online sunt o formă sigură de manifestare (nu se transmite Sars-Cov-2).** În contextul restricțiilor determinate de pandemia de Covid-19, lipsa contactului fizic direct protejează participanții de expunerea la coronavirus și previne răspândirea acestuia.

Spațiul online generează o serie de limitări și bariere specifice, care afectează negativ întrunirile online. Organizatorii și participanții la întruniri online vor trebui să țină cont de aceste limitări și vor trebui să le gestioneze pentru a minimiza efectul negativ al acestora. Majoritatea dezavantajelor întrunirilor online sunt determinate de barierele și problemele asociate mediului online cu care se confruntă utilizatorii de internet în toate sferile de activitate virtuală. În cele mai dese cazuri este vorba despre posibilitatea de difuzare a mesajului întrunirii, dar și despre relaționarea interumană sau securitatea datelor personale.

3.2 Dezavantajele întrunirilor online

- Diviziunea digitală** dintre persoanele care au acces la tehnologie și cele care nu au. La o rată de penetrare de 76% din populație, Republica Moldova

are generic 24% de populație în afara mediului digital. Acesta ar fi și procentul de populație care nu ar putea participa, asista sau cunoaște direct despre întrunirile online. În Republica Moldova, diviziunea digitală are cel mai probabil o cauză de generație (așa cum persoanele vârstnice sunt mai puțin conectate la internet). Barierele economice (costurile de conexiune la internet), de acces sau sociale (mediul rural vs mediul urban) ar putea fi alte cauze ale diviziunii digitale.

- Algoritmii de distribuire** a mesajului întrunirii online (postărilor pe rețelele de socializare) limitează numărul audienței și pot

duce la un rating de propagare foarte mic. În consecință, organizatorului/participantului la întrunire nu îi este încălcat dreptul la exprimare, dar nu i

se oferă și dreptul de propagare a mesajului. Algoritmii țin cont nu doar de conținutul informației, dar și de o multitudine de alte criterii, inclusiv parametrii dispozitivului de accesare a internetului, amplasarea geografică, viteza de internet, istoricul de navigare etc.

█ **Inegalitatea accesului la audiență** este o consecință care rezultă din aplicarea algoritmilor de distribuire a conținutului întrunirii. Accesul la audiență este la discreția platformei și afectează negativ direct rezonanța și impactul întrunirii.

█ **Bulele informaționale**³¹. Fiecare utilizator se află, de fapt, într-o bulă informațională, condiționată de filtrele algoritmilor platformelor online pe care le utilizează. Algoritmii care personalizează informația oferită de diverse medii online nu favorizează afișarea conținutului cu puncte de vedere diferite, provocatoare sau neconfortabile pentru utilizator. Probabilitatea accesării neintenționate a unor conținuturi care nu corespund profilului său este foarte mică. Din acest motiv, extinderea audienței unei întruniri online la utilizatori din alte bule informaționale este improbabilă.

█ **Puține modele de întruniri online.** În etapa actuală de dezvoltare, în Republica Moldova sunt puține întruniri online, comparativ cu întrunirile offline. Exemplele și scenariile de întrunire online sunt deocamdată vagi, iar inițiatorii de întruniri preferă metode consacrate de exprimare și întrunire.

█ **Lipsa contactului uman.** Întrunirile offline presupun socializare și contact verbal și fizic între participanți. În cazul întrunirilor online aceste elemente lipsesc sau sunt prezente în

³¹ https://www.ted.com/talks/eli_pariser_beware_online_filter_bubbles?language=en#t-234933

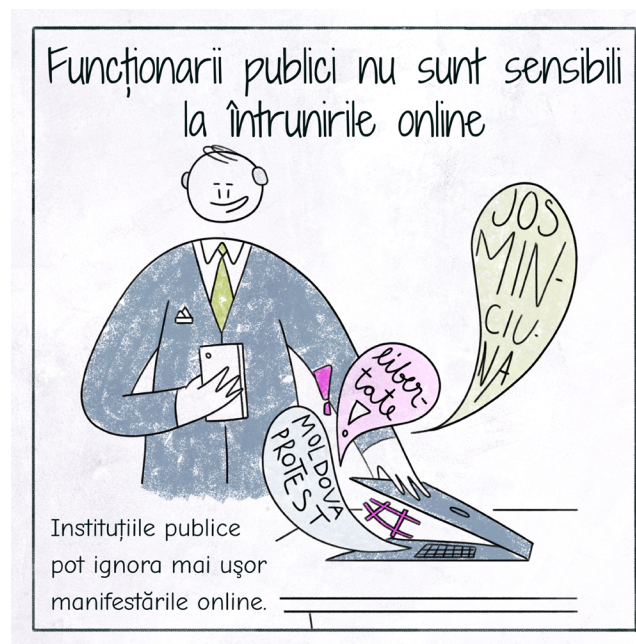
proporții nesemnificative. Lipsa contactului fizic poate fi un factor de descurajare a participării la evenimente exclusiv online.

- ▶ **Canalele de difuzare online sunt închise sau cu acces intenționat, iar fluxurile informaționale sunt foarte mari.** O terță persoană, pentru a afla/vizualiza/participa la o întrunire online va trebui să acceseze intenționat canalul sau să fie vizată de algoritmul de distribuire al platformei pe care o utilizează. Altfel, o întrunire online va trece neobservată de mulți dintre potențialii aderenți sau simpatizanți.
- ▶ **Securitatea precară a datelor cu caracter personal.** Navigarea pe internet presupune accesarea diverselor pagini, aplicații și servicii care colectează date și informații despre utilizator. Conținutul accesărilor, postărilor sau discuțiilor, indiferent de natura publică sau privată a acestora, poate fi/este filtrat, monitorizat și stocat. Activitatea în internet lasă urme (așa-numita urmă digitală³²), care includ informații și date, inclusiv cu caracter personal sau referitoare la viața privată. Majoritatea utilizatorilor nu cunosc condițiile de utilizare a platformelor și nu-și protejează activitatea online. În acest context, informația despre participarea unei persoane la întruniri online poate fi obiectul colectării și utilizării, eventual cu rea intenție.
- ▶ **Opinia publică e ușor manipulabilă în mediul online.** Activitatea în mediul online lasă urme, iar aceste urme reprezintă date pe care operatorii din mediul online le pot utiliza pentru maximizarea profitului. Cine are mai multe date, poate influența mai bine. Marile corporații dețin capacitățile și resursele necesare pentru a procesa și a opera cantități mari de date. Experiențele anterioare (de genul Cambridge Analytica³³) arată că potențialul de manipulare și influențare este enorm, iar impactul asupra democrației poate fi ireversibil, mai ales, când există interese străine.
- ▶ **Businessul media fragmentează și polarizează mediul informațional,** ceea ce duce la radicalizarea opiniilor politice și a viziunilor asupra lumii. În consecință, există tendința ca pe orice subiect să existe două tabere opuse, „alb” și „negru”. Entitățile media utilizează conflictul pentru a stimula apartenența la un anumit grup și a capitaliza. În acest context, o întrunire online este prinsă la mijlocul acestor tehnologii și riscă să nu reușească transmiterea mesajului.

³² https://en.wikipedia.org/wiki/Digital_footprint

³³ https://en.wikipedia.org/wiki/Cambridge_Analytica

█ **Instituțiile publice nu sunt la fel de sensibile la manifestările online. Protestul este unul dintre cele mai populare scopuri ale unei întruniri.** Oficialii sau instituțiile publice vizate de proteste sunt, de regulă, mai sensibile la formele tradiționale de întrunire, care presupun adunări de oameni în fața sediilor acestora. La întrunirile offline, reprezentanții instituțiilor pot intra în contact voluntar sau involuntar cu protestatarii datorită proximității fizice. În cazul întrunirilor online, contactul și proximitatea fizică lipsesc, ceea ce crește șansele ca mesajul să nu fie recepționat de publicul vizat.

4. EXEMPLE DE ÎNTRUNIRI ONLINE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Deși nu există o listă exemplificativă exhaustivă sau o definiție general acceptată a formelor de întrunire în spațiul online, Republica Moldova a oferit de-a lungul timpului mai multe exemple de adunări virtuale care pot fi încadrate în **definiția de întrunire online**. Lista de mai jos include mai multe astfel de exemple, care respectă elementele constitutive ale unei întruniri publice online – un grup de persoane care promovează intenționat un mesaj comun în mediul online, într-un interval de timp relativ unitar.

» Twitter repost

Prima manifestare publică online semnificativă în Republica Moldova este, probabil, cea asociată cu protestele din aprilie 2009. Atunci, în paralel cu protestele din stradă, în topul celor mai populare discuții pe twitter figurau postările marcate **#pman** (Piața Marii Adunări Naționale). Erau postările în care se relata sau se comenta pe marginea evenimentelor din PMAN, în contextul blocării rețelelor de telefonie mobilă în centrul orașului și al unei lipse cvasitotale de

acces la difuzare prin media tradițională. Răbufnirea pe twitter și mobilizarea din ajun a manifestațiilor prin intermediul rețelelor de socializare au contribuit la etichetarea³⁴ cu denumirea mitizată de „Revoluția twitter”.

» Petiții online

Pe 24.03.2020 Centrul de Politici și Reforme (CPR) și Comunitatea „WatchDog. MD” au inițiat o petiție online³⁵, prin care cereau autorităților din Republica Moldova să urmeze modelul altor state, care au reușit să încetinească sau să oprească răspândirea COVID-19 și să cumpere mai multe teste pentru a testa cetățenii. Participarea la întrunire s-a manifestat prin semnarea și distribuirea textului petiției. Organizatorii au colectat aproape 3 mii de semnături.

³⁴ <https://foreignpolicy.com/2009/04/07/moldovas-twitter-revolution/>

³⁵ https://www.change.org/p/guvernul-republicii-moldova-peti%C8%9Bie-cerem-s%C4%83-fie-cump%C4%83rate-mai-multe-teste?fbclid=IwAR2kmbChYOKZl2Q5SxgbIKD4E_HHkNO8xy9p8RqdyUl82X8PFJCUxgCFEow

La 13.05.2020, organizațiile membre ale Coaliției Naționale „Viață fără violență în familie” au lansat³⁶ inițiativa de colectare a semnăturilor³⁷ în vederea ratificării Convenției pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul). Prin această petiție, inițiatorii solicitau deputatelor/deputaților din Parlamentul Republicii Moldova să ratifice Convenția până la sfârșitul sesiunii parlamentare de primăvară 2020.

» Protest spontan

Pe 08.08.2020 mai multe persoane s-au implicat într-un protest spontan pe Facebook împotriva condițiilor nepopulare de vizitare anunțate³⁸ de Vinăria Poiana. Participanții la protestul spontan online au plasat zeci de comentarii de dezaprobare la postarea de pe pagina de Facebook a companiei referitoare la politica de vizitare a localului (postarea a fost ulterior ștearsă) și numeroase postări ca reacție³⁹ la mesajul vinăriei.

» Flashmob online

Pe 03.05.2020, Centrul pentru Jurnalism Independent a lansat flashmobul online⁴⁰ *Interesul public bate „starea de urgență”* – acțiune organizată pe Facebook cu ocazia Zilei Mondiale a Libertății Presei. Participanții la flashmob au inserat photo frame-ul⁴¹ la fotografia de profil, au semnat și au distribuit [petiția](#)⁴² prin care se cerea acces la informațiile de interes public și au distribuit pe rețelele sociale o caricatură (în dreapta).

36 <https://stopviolenta.md/noutati/272-semneaz-petiia-pentru-ratificarea-conveniei-pentru-prevenirea-i-combaterea-violenei-impotriva-femeilor-i-violenei-domestice.html>

37 <https://bit.ly/3dEHR4W>

38 <https://www.facebook.com/photo/>

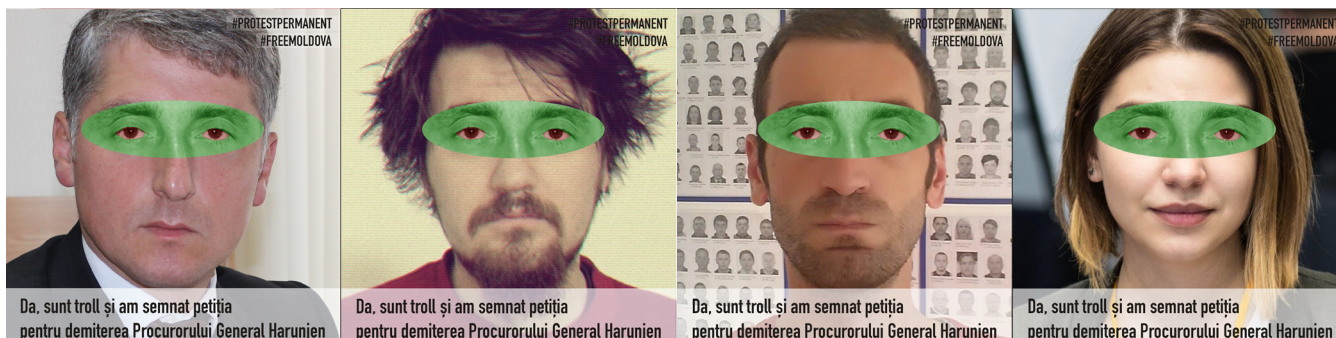
39 <https://paranteze.md/news/cum-explica-vinaria-poiana-postarea-scandaloasa>

40 https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=2907822399286250&id=372333869501795

41 https://www.facebook.com/profilepicframes/?selected_overlay_id=911265315964121

42 <https://bit.ly/3fgTXmo>

Pe 22.06.2019, membrii comunității OccupyGuguță au lansat un flashmob intitulat „Revoluția trollilor”⁴³. În cadrul acțiunii, membrii OccupyGuguță au creat [un photo frame](#) care includea o fotografie prelucrată cu ochii procurorului general Eduard Harunjen.

Participanții la flashmob și-au aplicat photo frame-ul pe fotografia de profil de pe Facebook, însoțită de mesajul „Da, sunt troll și am semnat petiția de demitere a procurorului general Harunjen”.

» Etichetare hashtag

Etichetarea prin hashtag (#) este o modalitate de marcare a tipurilor de conținut pe rețelele sociale printr-un cuvânt sau o frază precedate de semnul #. Permite utilizatorilor să aplice etichetări care îi ajută pe ceilalți utilizatori să găsească mesaje cu o anumită temă sau conținut și să conecteze diverse postări între ele.

Hashtagurile sunt utilizate pentru exprimarea protestului în mediul online din Republica Moldova:

#nuplaha⁴⁴ – protest contra regimului autocratic condus de Vladimir Plahotniuc;

#undeimiliardul⁴⁵ – protest împotriva inacțiunii instituțiilor publice în identificarea și pedepsirea autorilor furtului unui miliard de dolari SUA din sistemul bancar⁴⁶ și în returnarea banilor;

#TeachersnotTerrorists⁴⁷ – exprimarea solidarității cu profesorii turci expulzați în septembrie 2018 și protest contra acțiunilor autorităților publice;

#stadionulesterepublican⁴⁸ – protest contra utilizării spațiului fostului Stadion Republican din Chișinău pentru dezvoltare imobiliară.

⁴³ <https://www.facebook.com/occupyguguta/posts/2345080092224468>

⁴⁴ <https://www.facebook.com/hashtag/nuplaha>

⁴⁵ <https://www.instagram.com/explore/tags/undeimiliardul?hl=en>, <https://www.facebook.com/hashtag/undeimiliardul/>

⁴⁶ https://ro.wikipedia.org/wiki/Opera%C8%99Biunea_Titirezul

⁴⁷ <https://www.facebook.com/hashtag/TeachersnotTerrorists>

⁴⁸ <https://www.facebook.com/stadionulesterepublican/>, <https://www.facebook.com/hashtag/stadionulesterepublican>

» Protest manifest online

De Ziua Mediului, pe 05.06.2020, activiștii Extinction Rebellion Moldova împreună cu Fridays For Future Moldova au postat⁴⁹ un manifest, în care îndeamnă la protejarea mediului înconjurător. Manifestul a fost însoțit de fotografiile mai multor persoane (aflate fiecare în propria casă), care țin pancarte cu mesaje similare - replici la conceptul de „noua normalitate”, în care ar trebui să se întoarcă societatea după depășirea crizei.

» Întruniri transnaționale/internaționale

Participarea la acțiunile online de solidarizare sau protest, pe subiecte care nu țin de actualitatea națională, este o practică întâlnită și printre locuitorii Republicii Moldova. Cel mai des, rezidenții din Republica Moldova se implică în acțiuni de solidarizare online pe subiecte de rezonanță internațională prin etichetări (**#JeSuisCharlie**⁵⁰, **#ЖывеБеларусь**⁵¹) sau prin adăugarea unor simboluri, culori, texte sau alte elemente specifice la avatarul de pe rețelele de socializare (de exemplu, culorile alb-roșu-alb – steagul protestatarilor din Belarus).

49 <https://www.facebook.com/XRMoldova/posts/593002374946925>

50 <https://www.facebook.com/hashtag/JeSuisCharlie>

51 <https://www.facebook.com/hashtag/>

» Bombardare cu e-mailuri⁵² de protest

După o hotărâre a Tribunalului Constituțional din Polonia, care a scos în ilegalitate aproape orice avort, în Polonia a început un șir de proteste⁵³, care s-au extins și în mediul online. Una din formele de protest online, la care au participat și persoane din Republica Moldova a fost oferită de platforma <https://www.blokadzdalna.pl/>. La accesarea platformei, orice vizitator poate apăsa un buton cu un fulger (pentru a-și descărca furia contra hotărârii Tribunalului Constituțional), iar platforma generează automat, un mesaj de e-mail, adresat aleatoriu unuia dintre deputații care susțin hotărârea.

» Postări și repostări pe teme de interes public

După inaugurarea solemnă a unui WC din școala satului Hiliuți pe 17.09.2020, internauții au făcut postări și repostări⁵⁴ ale imaginii de la „eveniment”. Majoritatea persoanelor care au postat și au distribuit imaginea au plasat și comentarii cu mesaje de dezaprobare și revoltă față de gestul reprezentanților autorităților publice.

» Acțiuni de solidarizare

O acțiune online de susținere și solidarizare cu regizorul Viorel Mardare⁵⁵ a avut loc după ce acesta a fost diagnosticat cu cancer. Mai mulți prieteni și admiratori și-au schimbat fotografiile de profil pe Facebook cu imaginea inimii din fotografia de profil a lui Viorel Mardare. Acțiunea a fost însoțită în diferite etape și de alte elemente, cum ar fi postarea de fotografii în poziția #viorelstyle⁵⁶ sau campania #ViorelMustGoOn⁵⁷.

⁵² https://en.wikipedia.org/wiki/Email_bomb

⁵³ https://en.wikipedia.org/wiki/October%E2%80%9393November_2020_Polish_protests

⁵⁴ <https://www.facebook.com/search/top?q=wc%20hiliuti>

⁵⁵ https://www.facebook.com/viorelmustgoon/?hc_ref=ARSf4JAHNHryNSvkOKUvhBCgoR5rfmw7abSBW3soBRV6TNyCvx-wl_7u6R_Nv72gblw&fref=nf

⁵⁶ <https://www.facebook.com/hashtag/viorelstyle/>

⁵⁷ <https://www.facebook.com/hashtag/viorelmustgoon>, <https://www.facebook.com/viorelmustgoon>

5. CONCLUZII

- ▶ **Întrunirile online sunt un fenomen în dezvoltare**, care va crește în amploare în contextul avansării digitalizării și migrării activităților în spațiul virtual. Izolarea fizică determinată de pandemia de COVID-19 a servit drept catalizator pentru accelerarea digitalizării.
- ▶ **Majoritatea întrunirilor offline conțin deja elemente de online și sunt, de facto, întruniri combinate offline-online.** Întrunirile offline utilizează diverse instrumente online în etapa de organizare sau promovare a mesajului datorită ușurinței de utilizare și eficienței sporite de mobilizare sau mediatizare.
- ▶ **Reglementările și rezoluțiile structurilor internaționale converg spre protejarea libertății de întrunire în spațiul online.** Întrunirile online sunt considerate ca fiind similare aplicabilității întrunirilor offline și ar trebui să se bucure cel puțin de același grad de protecție de care se bucură întrunirile offline.
- ▶ **Legislația Republicii Moldova nu împiedică desfășurarea întrunirilor online, dar nici nu oferă protecție suficientă** pentru organizatorii și participanții la astfel de întruniri. Instituțiile de stat urmează să își adapteze instrumentele și actele normative în așa mod, încât să asigure un beneficiu tuturor persoanelor care intenționează să desfășoare întruniri online indiferent de locul aflării.
- ▶ **Întrunirile online prezintă o serie de avantaje**, care în timp le vor oferi predilecție în comparație cu întrunirile offline. Printre aceste avantaje se numără ușurința de organizare, audiența potențial nelimitată, lipsa barierelor fizice, geografice, lipsa pericolului fizic.
- ▶ **Întrunirile online se confruntă cu o serie de limite și bariere**, care trebuie depășite pentru ca întrunirea să producă un impact mai mare. Dezavantajele principale țin de barierele asociate cu accesul limitat la audiență, algoritmi de distribuire, bulele informaționale, securitatea datelor cu caracter personal ale participanților.
- ▶ **În Republica Moldova, întrunirile online sunt mai rare decât întrunirile offline**, dar există deja o practică constantă de diverse forme, printre care cel mai des întâlnite sunt petițiile online, etichetările hashtag și flashmoburile online.

Acte normative

- » Rezoluția Consiliului Drepturilor Omului al ONU nr. 21/16 din 27.09.2012.
- » Rezoluția CDO nr. 24/5 din 26.09.2013.
- » Rezoluția CDO 26/13 din 26 iunie 2014.
- » Rezoluția CDO nr. 73/173 cu privire la promovarea și protecția drepturilor și libertăților fundamentale, incluzând dreptul la întrunire și asociere.
- » Recomandarea CM/Rec (2011) 7 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei.
- » Comentariile generale nr. 37 (2020) cu privire la întrunirile pașnice ale CDO.
- » Convenția de la Budapesta din 23.11.2001 cu privire la criminalitatea informatică.
- » Recomandarea CM/Rec (2014)6 referitoare la aprobarea ghidului cu privire la utilizarea internetului.
- » Constituția Republicii Moldova.
- » Legea nr. 26 cu privire la întruniri.
- » Legea nr. 299, adoptată în 2017, privind aprobarea Concepției securității informaționale a Republicii Moldova.
- » Legea comunicațiilor electronice nr. 241-XVI din 15.11.2007.
- » Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 55 din 17.03.2020.
- » Hotărârea Guvernului nr. 857 din 31.10.2013, Strategia Moldova Digitală 2020.

Studii și rapoarte

- » Raportul Safeguarding online assemblies, de Neil Jarman, ECNL, 2020, Haga; <http://ecnl.org/publications/safeguarding-online-assemblies/>
- » Raportul de monitorizare a Planului de acțiuni privind implementarea Strategiei Naționale de dezvoltare a societății informaționale „Moldova Digitală 2020”, Hotărârea Guvernului nr. 857 din 31.10.2013.
- » Raportul „Evaluarea cadrului juridic de reglementare și autoreglementare a activității mass-media în Republica Moldova”, Chișinău, 2018.

Resurse online informaționale

- » <https://undocs.org/A/HRC/41/41>
- » Draft declaration on fundamental freedoms in the digital age
<https://www.osce.org/files/f/documents/c/a/97986.pdf>
- » <https://www.internetworldstats.com/>
- » <https://statistica.gov.md/category.php?l=ro&idc=103&>
- » <https://netblocks.org>
- » https://www.ted.com/talks/eli_pariser_beware_online_filter_bubbles?language=en#t-234933
- » <https://www.youtube.com/watch?v=rHTBQCpNm5o>
- » https://www.youtube.com/watch?v=leX541Dr2rU&list=PL2tSCNYt5_nBE6jonQLAMDiKrQOQdBDqZ&index=17&t=183s
- » https://www.youtube.com/playlist?list=PL2tSCNYt5_nBE6jonQLAMDiKrQOQdBDqZ